

Nowe tematy, nowe narzędzia i innowacyjne praktyki przyjęte przez partnerów społecznych

Streszczenie

Wprowadzenie

Głównym celem tego badania porównawczego było zebranie informacji o tym, jak partnerzy społeczni w całej Unii Europejskiej wprowadzają i wykorzystują nowe tematy oraz innowacyjne podejścia, narzędzia i praktyki. Koncentruje się ono na odpowiedziach zbadanych przez obie strony branży w celu uwzględnienia różnych wyzwań i potrzeb pojawiających się w życiu zawodowym. Zakres tego badania jest ograniczony do praktyk partnerów społecznych na poziomie międzysektorowym, sektorowym i krajowym w latach 2000–2014. Badanie to opiera się na przeglądzie literatury dotyczącej badań przeprowadzonych przez Eurofound i inne podmioty. Wykorzystano w nim także informacje i analizy dostarczone przez sieć korespondentów europejskich Eurofound w całej UE i Norwegii.

Kontekst polityki

Dialog społeczny wciąż jest ważny w Europie. Trzydzieści lat po nawiązaniu dialogu społecznego na poziomie UE wszystkie podmioty zgadzają się, że europejski dialog społeczny potrzebuje nowego bodźca. Co więcej, debaty orientacyjne na poziomie UE uwydatniły to, że – zwłaszcza od czasu kryzysu w 2008 r. – pojawiły się nowe dyskusje na temat sprawiedliwości społecznej, demokracji, jakości pracy i nowych modeli stosunków pracy, podważające tradycyjne funkcjonowanie systemów stosunków pracy i dialogu społecznego. Ważne jest zatem przeanalizowanie, jak partnerzy społeczni zareagowali na liczne wyzwania polityczne, prawne i społeczne poprzez badanie nowych tematów i nowych narzędzi, jak również opracowanie innowacyjnych podejść.

Kluczowe ustalenia

W całej Europie partnerzy społeczni podejmują działania w celu stawienia czoła wyzwaniom, które napotykają. Niemniej jednak znaczenie, kształt i realizacja tych działań pozostają różnicowane i są trudne do oceny.

Nowe i innowacyjne tematy w agendzie we wszystkich państwach członkowskich

Pierwszy ważny element badania dotyczy określenia nowego aspektu. Kwestię tę rozważono w każdym kontekście krajowym i instytucjonalnym, ponieważ istnieją ogromne różnice w systemach stosunków pracy oraz w sposobach współdziałania partnerów społecznych w zależności od kontekstu instytucjonalnego.

W badaniu określono dwa główne rodzaje nowych tematów:

- te, które są nowe z punktu widzenia całej UE (takie jak zmiana klimatu);
- te, które są nowe tylko dla niektórych państw członkowskich (takie jak równouprawnienie płci).

Poza tymi różnicami jednym z najważniejszych wniosków z badania jest to, że we wszystkich państwach UE partnerzy społeczni byli zaangażowani w przyjmowanie nowych tematów w swoich agendach politycznych i w stosowanie nowych i innowacyjnych rozwiązań w odpowiedzi na pojawiające się wyzwania. W kilku państwach partnerzy społeczni zajmowali się również dostosowaniami organizacyjnymi, takimi jak łączenie przedsiębiorstw i rekrutacja. Między starszymi a nowszymi państwami członkowskimi istnieją znaczne różnice pod względem zakresu poruszanych nowych tematów i motywacji do ich uwzględnienia. Można tu zidentyfikować trzy główne grupy państw. Pierwsza składa się z 11 państw (tych, które przystąpiły do UE w lub po 2004 r., oraz Wielkiej Brytanii), w których krajowi partnerzy społeczni zajmowali się głównie tematami wprowadzonymi przez agendę polityczną na poziomie UE. W drugiej grupie (10 państw z Europy Środkowo-Wschodniej i Południowej) partnerzy społeczni wyszli poza minimalny zbiór nowych tematów, starając się osiągnąć lepszy zasięg wśród nowych grup na rynku pracy lub osób o niskich płacach lub niskich kwalifikacjach oraz rozwiązując problemy związane z zabezpieczeniem społecznym. W trzeciej grupie (osiem krajów nordyckich i zachodnioeuropejskich) partnerzy społeczni zbadali

najszerzą gamę nowych tematów w odpowiedzi na wewnętrzne i zewnętrzne czynniki i wyzwania.

Analiza wykazuje, że inicjatywy na poziomie UE, w szczególności porozumienia zawierane przez partnerów społecznych na szczeblu UE – na przykład porozumienia w sprawie pracy na czas określony, telepracy i równouprawnienia płci – wywarły silny wpływ na wybór nowych tematów uwzględnianych przez krajowych partnerów społecznych. Wpływ ten był szczególnie widoczny w państwach, w których zarówno zdolność organizacyjna, jak i oddziaływanie polityczne dialogu społecznego i partnerów społecznych są stosunkowo słabe (np. w państwach Europy Środkowo-Wschodniej).

Większa presja na partnerów społecznych, aby zmienili się

Badanie potwierdza, że presja na partnerów społecznych, aby zmienili się, znacząco wzrosła po 2008 r. we wszystkich państwach członkowskich. Tendencja ta jednak wydaje się bardziej widoczna w krajach Europy Południowej, a szczególnie w państwach najbardziej dotkniętych kryzysem z 2008 r.

W badaniu zidentyfikowano kilka czynników zmiany, które są wspólne dla pracodawców i związków zawodowych. Obejmują one:

- wyzwania wewnętrzne, w tym organizacyjne, takie jak konieczność reagowania na coraz bardziej zróżnicowaną siłę roboczą i populację przedsiębiorstw;
- wyzwania zewnętrzne, takie jak: restrukturyzacja, rosnące bezrobocie i reformy prawne w dziedzinie stosunków pracy.

Z analizy wynika również, że partnerzy społeczni mają wspólne interesy i obawy w odniesieniu do konieczności ulepszenia zasobu umiejętności oraz konieczności radzenia sobie ze zmianami demograficznymi i z rosnącym zróżnicowaniem w obrębie rynku pracy. Istnieje także wspólny interes pod względem stabilizacji i wzmocnienia roli samego dialogu społecznego.

Występują jednak również zasadnicze różnice. W latach 2000–2014 związki zawodowe doświadczyły większej restrukturyzacji organizacyjnej niż organizacje pracodawców. Między tymi obiema stronami branży pozostają znaczące różnice, jeżeli chodzi o uwzględnianie konkretnych tematów i stosowanie strategii związanych z życiem zawodowym.

Oczywiste jest, że nie wszyscy partnerzy społeczni mają zdolność do dostosowania się i wdrażania nowych praktyk. Wynika to przede wszystkim z różnic w sile organizacyjnej oraz w ich konkretnych ramach stosunków pracy. W badaniu znaleziono dowody polaryzacji między państwami członkowskimi, w

których partnerzy społeczni odgrywają istotną rolę w regulacji życia zawodowego, a państwami, w których partnerzy społeczni w ogóle nie odgrywają żadnej roli.

Trzy różne rodzaje wpływu

Ocena społeczno-ekonomicznego wpływu nowych praktyk i innowacji jest trudnym zadaniem. W badaniu tym określono trzy różne rodzaje wpływu:

- wpływ quasi-regulacyjny na warunki pracy: głównie w przypadku państw Europy Północnej i Zachodniej;
- silny, ale mniej powszechny wpływ: głównie w grupie państw Europy Południowej;
- wpływ marginalny: głównie w państwach Europy Środkowo-Wschodniej.

Badanie wykazało, że te trzy rodzaje wpływu w zasadzie pokrywają się z różnymi modelami stosunków pracy istniejącymi w całej Europie. Najsilniejszy wpływ osiągnięto w tych państwach Europy Północnej i Zachodniej, które charakteryzują się zarówno silnymi związkami zawodowymi, jak i silnymi organizacjami pracodawców.

Wnioski

Partnerzy społeczni już pokazują pewne innowacyjne podejścia, starając się zaspokoić nowe potrzeby oraz zbadać możliwości manewru pozostawione w wyniku najnowszych reform systemów stosunków pracy. Nadal jednak istnieje znaczna potrzeba oceny dokładnego zakresu i wpływu tych podejść: środki pomocne w ocenie bieżących działań i tworzeniu innych przydatnych rozwiązań mogłyby zostać opracowane zarówno na poziomie krajowym, jak i na poziomie sektorowym.

Uznaje się, że konieczne jest wzmocnienie procesu dialogu społecznego. Również w tym kontekście środki opracowane na poziomie sektorowym lub krajowym mogłyby zwiększyć zdolność partnerów społecznych do reagowania na pojawiające się nowe tematy i wyzwania.

Innowacyjna siła i potencjał partnerów społecznych oraz dialogu społecznego są zakorzenione w ich niezależności i należy to wspierać.

Ponadto poza kwestiami związanymi z zatrudnieniem osoby odpowiedzialne za wyznaczanie kierunków polityki powinny wspierać i wzmocniać rolę i zaangażowanie partnerów społecznych i dialogu społecznego w dyskusji nad najważniejszymi wyzwaniami stojącymi przed społeczeństwami europejskimi.

Dalsze informacje

Sprawozdanie *New topics, new tools and innovative practices adopted by the social partners* (Nowe tematy, nowe narzędzia i innowacyjne praktyki przyjęte przez partnerów społecznych) znajduje się na stronie <http://www.eurofound.europa.eu/publications>

Dalszych informacji udziela Isabella Biletta, kierownik ds. badań, ibi@eurofound.europa.eu